

Жлудько Віра Миколаївна,

старший викладач
кафедри естетичного виховання

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДИЗАЙНУ ЛЯЛЬКОВОГО ТЕАТРУ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Театрально-декораційна діяльність завдяки своїй інтегральній сутності сприяє поліхудожньому вихованню молодших школярів, що є актуальним у сучасних процесах модернізації початкової освіти.

Важливою умовою художньої діяльності є врахування у навчально-виховному процесі феномену художньої інтеграції. Глибинний взаємозв'язок різновидів художньої творчості, їхню «співдружність» завжди гостро відчували самі творці мистецтва. Так, композитор Р. Шуман вважав, що «освічений музикант може з такою ж користю вчитися на рафаелівській Мадонні, як художник на симфонії Моцарта... Естетика одного мистецтва – це естетика й іншого, тільки матеріал відмінний». Цю позицію поділяють і представники сучасної педагогіки, яка акцентує на важливості подолання художньої односторонності суб'єкта мистецької освіти, формуванні його поліхудожньої свідомості на основі інтеграції знань за принципом галузевого взаємодоповнення та усунення міждисциплінарної відокремленості у вивченні предметів художнього циклу [4, с. 119-120].

Сучасна педагогіка з її інноваційними підходами і технологіями включає в свою сферу театральну педагогіку і дизайн. Ці аспекти педагогічної діяльності тісно переплітаються і можуть бути важливою канвою змісту занять трудового навчання і образотворчого мистецтва у початковій школі.

Академік О. Савченко наголошує на необхідності «насичення навчального процесу завданнями комплексного впливу, у яких провідна навчальна дія підживлюється, збагачується за рахунок інших дій: трудові дії – музичним і словесним супроводом, словесні творчі роботи – одночасними графічними діями, фізичні вправи – музичним ритмом» [5, с. 95].

Театр – унікальна можливість для розкриття творчих здібностей дітей, ефективний засіб виховного впливу. Педагогіка засобами театру – це не звичні шкільні уроки, а заняття з пізнання себе, своїх можливостей та навколишнього світу за допомогою творчості.

Про актуальність ознайомлення учнів з мистецтвом створення професійного і самодіяльного театру наголошував вчений-педагог Б. Неменський. На його думку, в процесі вивчення предметів образотворчого циклу, педагог, продовжуючи розвивати уявлення про діяльність художника

в різних галузях, повинен знайомити молодших школярів зі змістом і метою роботи художника у видовищних видах мистецтва, і перш за все в театрі [3, с. 98].

Метою статті є визначення головних аспектів дизайну лялькового театру в практиці початкової школи.

Основною ідеєю лялькового театру, в залежності від його виду і форми, є здатність за допомогою ляльок створити виставу, що може бути культурною подією з дидактичним, інформаційним або іншим акцентом.

Ляльковий театр – це театралізоване видовище, в якому діють ляльки. Вони можуть варіюватись за розмірами і формами, бути об'ємними чи плоскими, цупкими чи м'якими, що рухаються за допомогою акторів-ляльководів.

Театри ляльок розрізняються за конструкціями, матеріалами і засобами їх управління на декілька видів. Серед основних його видів (пальчикового, рукавичного, маріонеткового, тіньового, повітряних кульок, коробок, естрадної ляльки та ін.) посильними для виготовлення і управління учнями є пальчикові ляльки з паперу, картону, цупкої тканини, шкіри, вузлові з хустинок, рукавичні з пап'є-маше і тканини та мімічні з синтипону, поролону, трикотажу, капрону, ляльки з оздоблених повітряних кульок, покидькового матеріалу (паперових коробок, синтетичних і пластикових упаковок).

Процес художнього проектування лялькової вистави включає такі етапи:

–ідейний задум;

–створення загального образу вистави (композиційне, стилістичне, кольорове рішення ширми, елементів декорацій, зонування-оформлення класного інтер'єру);

–створення образів лялькових персонажів;

–виконання ескізів костюмів героїв;

–проектування і створення афіши, буклету, програми спектаклю, які знаходять своє втілення в графічному дизайні (безпосередньо в ескізах, кресленнях, проектних макетах).

Розробки рекламної атрибутики майбутньої вистави (афіши, буклету, програми) можуть виконуватись не тільки у процесі ескізування (графічного дизайну), а й з використанням комп'ютерної графіки.

Важливим етапом дизайну лялькового театру, окрім проектування, є художнє конструювання – процес формотворення об'єктів майбутньої вистави: ляльок, їх костюмів, елементів декорацій, реквізиту, аксесуарів, тощо.

Саме художнє проектування і виготовлення усіх складових шкільного лялькового театру – театральних ляльок (їх видів доступної складності), декорацій (ширми, елементів оформлення), костюмів, афіши, програми, буклета вистави – є яскравим виявом взаємовпливу мистецтв і різних видів дизайн-діяльності.

Театр як синтетичний вид мистецтва об'єднує всі види художньої діяльності, допомагає створити систему комплексної гуманітарно-естетичної освіти, в якій стираються межі між окремими дисциплінами: літературою, художньою працею, музикою, образотворчим мистецтвом, природою. Робота над створенням спектаклю об'єднана загальною, значимою для всіх учасників, метою і спрямована на кінцевий результат, де проглядається успіх як всього колективу, так і кожної дитини окремо. Оцінка вчителем ходу безпосередньої театралізованої діяльності дозволяє стимулювати школярів до образного і вільного сприйняття навколишнього світу.

Спираючись на власний професійний театральний досвід, можемо рекомендувати впровадження театральних технологій конструювання рукавичних ляльок в техніці пап'є-маше та текстильно-скульптурним способом, які обґрунтовано мають свої переваги. Попередні технологічні етапи процесу виготовлення голівок ляльок з пап'є-маше насамперед передбачають роботу з різними пластичними матеріалами: пластиліном, глиною, формовочним папером, у процесі яких відбувається удосконалення скульптурних навичок ліплення. Надзвичайно ефективно вони сприяють сенсорному розвитку м'язів пальців і рук, координації рухів, конструктивному мисленню. Суттєвою перевагою цих виробів з пап'є-маше є їх надзвичайна міцність, а отже довговічність (на відміну від іграшок з картону і паперу), простота у збереженні, легкість і доступність у виготовленні, безпечність у використанні.

У процесі створення лялькового театру учні вчаться знімати і визначати розміри об'єктів, виконувати розмітку і креслення елементів декорацій, одягу ляльки. Вдосконалюючи креслярські навички, вони здійснюють конструювання викрійки, крій і пошиття костюму для лялькового персонажу, «м'які» елементи оформлення майбутньої вистави.

Театралізована дизайн-діяльність реалізується через індивідуальний підхід, повагу до особистості дитини, віру в її здібності й можливості. Щоб захопити всіх дітей художньою творчістю, кожному учню важливо пережити успіх у своїй роботі. А кінцевий результат – готовий ляльковий театр і його вистава – викликає у дитини особливе відчуття гордості та відповідальності за власну роботу у створенні загальної справи, за весь колектив.

Отже, метою і завданнями розвитку творчих здібностей учнів початкової школи засобами театрального мистецтва є:

- розвиток естетичних здібностей;
 - стимулювання сфери почуттів, співучасті, співпереживання;
 - активізація розумового процесу й пізнавального інтересу;
- опанування навичок спілкування й колективної творчості.

Українські вчені В. Тименко, О. Коберник, Т. Шевчук наголошують на актуальності проблеми виявлення ефективних педагогічних умов визрівання не тільки мислення, але й почуттів дітей. З огляду на це зростає значення сенсомоторних видів самодіяльності обдарованих дітей за рахунок посилення емоційності змісту навчання, ігрових форм організації занять, підвищення ролі предметно-розвивального середовища.

Заняття ґрунтуються на принципі добровільного залучення до гри. Сам об'єкт ляльки передбачає ігровий момент, а значить включення ігрового дизайну. Гра, у її найпростішому розумінні, з усіма її атрибутами (іграшки, об'єднання у команди, обрання судді, вітання переможців та учасників у номінаціях «кращий виконавець ролі», «кращий глядач», «кращий суфлер») – це основа всіх професійних видів занять.

Педагог і учень – безпосередні учасники гри, учитель грає з групою на рівні з учнем, тобто психологічно намагається увійти в світ дитини. У цьому полягає важливе методичне завдання: навчати поступово, майже не втручаючись у складні процеси взаємодії світу реального й світу фантазій, в якому живуть діти під час гри, спрямовуючи роботу їхньої уяви на розуміння того, що таке добро, духовність у найпростішому, повсякденному розумінні. Цього можна досягти лише за допомогою гри, що звільняє уяву.

Чим менше запрограмована діяльність дітей, тим більше задоволення вони отримують від спільної творчості, тим різнобарвнішим стає їхній емоційний світ.

Ляльковий театр як цікаве багатогранне явище, в тому числі як об'єкт дизайну, є важливим засобом всебічного розвитку молодших школярів. Значимість звернення до цієї сфери художньої діяльності цілком зрозуміла, якщо врахувати, яке місце у житті дитини займає видовище, свято, театр.

Література

1. Жлудько В. М., Коновальчук М. В. Значення театральньо-декораційного мистецтва у творчому становленні молодшого школяра / В. М. Жлудько, М. В. Коновальчук // Матеріали міжнародної наукової конференції 26 лютого 2010 р. „Еліта, обдарованість, людиноцентризм”. Інститут обдарованої дитини АПН України. – К.: ТОВ „Інформаційні системи” 2010 – С. 143.

2. Липина Е. А. Кукольные праздники в школе и дома / Е. А. Липина. – Д. : Сталкер, 2001. – 288 с.
3. Неменский Б. М., Фомина Н. Н., Гросул Р.В. и др. Изобразительное искусство и художественный труд: 1 – 4 кл.: Кн. для учителя / Б. М. Неменский, Н. Н Фомина, Р. В. Гросул и др. – М.: Просвещение, 1991. – 192 с.
4. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька: Навчальний посібник / О.П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – С. 119-120.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – С. 95.
6. Тищенко В. П. Теоретичні і методичні основи загальної дизайн-освіти: Реклама і дизайн 21 сторіччя: освіта. Культура, економіка: зб. наук. праць / В. П. Тищенко. –К.: ІППР, 2001. – С. 233-234.
7. Тищенко В. П. Художня праця: Підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шкіл / В. П. Тищенко. – К. : Промінь, 2004. – 143 с.